

Усунення від права на спадкування

В яких випадках спадкоємець може бути усунений від права на спадкування?

Кожен може опинитися в ситуації, коли близькі особи або родичі можуть встановлювати перешкоди для укладення заповіту або отримання спадщини.

Спадкодавець у заповіті може без зазначення причин позбавити права на спадкування будь-яку особу із числа спадкоємців за законом. У цьому разі ця особа не може одержати право на спадкування (ст. 1235 Цивільного Кодексу України).

Увага! Заповідач не може позбавити права на спадкування осіб, які мають право на обов'язкову частку у спадщині. Чинність заповіту щодо осіб, які мають право на обов'язкову частку у спадщині, встановлюється на час відкриття спадщини.

Довідково! Право на обов'язкову частку у спадщині малолітні, неповнолітні, повнолітні непрацездатні діти спадкодавця, непрацездатна вдова (вдівець) та непрацездатні батьки спадкують, незалежно від змісту заповіту, половину частки, яка належала б кожному з них у разі спадкування за законом (обов'язкова частка).

Крім того, ст. 1224 Цивільного Кодексу України передбачено **випадки, коли спадкоємці взагалі не мають права на спадкування, не зважаючи на те, що існували певні передумови для закликання їх до спадкування, а саме:**

➤ особи, які умисно позбавили життя спадкодавця чи будь-кого з можливих спадкоємців або вчинили замах на їхнє життя;

Увага! Положення цієї частини не застосовується до особи, яка вчинила такий замах, якщо спадкодавець, знаючи про це, все ж призначив її своїм спадкоємцем за заповітом.

➤ особи, які умисно перешкоджали спадкодавцеві скласти заповіт, внести до нього зміни або скасувати заповіт і цим сприяли виникненню права на спадкування у них самих чи в інших осіб або сприяли збільшенню їхньої частки у спадщині;

➤ батьки після дитини, щодо якої вони були позбавлені батьківських прав і їхні права не були поновлені на час відкриття спадщини;

➤ батьки (усиновлювачі) та повнолітні діти (усиновлені), а також інші особи, які ухилялися від виконання обов'язку щодо утримання спадкодавця, якщо ця обставина встановлена судом;

➤ одна після одної особи, шлюб між якими є недійсним або визнаний таким за рішенням суду;

Увага! Якщо шлюб визнаний недійсним після смерті одного з подружжя, то за другим із подружжя, який його пережив і не знав та не міг знати про перешкоди до реєстрації шлюбу, суд може визнати право на спадкування частки того з подружжя, хто помер, у майні, яке було набуто ними за час цього шлюбу.

УСУНЕННЯ ВІД ПРАВА НА СПАДКУВАННЯ ЗА РІШЕННЯМ СУДУ

На відміну від випадків, коли особа не має права на спадкування, закон передбачає випадки, коли за рішенням суду особа може бути усунена від права на спадкування, а саме: якщо буде встановлено, що вона ухилялася від надання допомоги спадкодавцеві, який через похилий вік, тяжку хворобу або каліцтво був у безпорадному стані (ч. 5 статті 1224 ЦК України).

Увага! Положення цієї статті поширюються на всіх спадкоємців, у тому числі й на тих, хто має право на обов'язкову частку у спадщині, а також на осіб, на користь яких зроблено заповідальний відказ.

Виходячи зі змісту частини п'ятої статті 1224 ЦК України та з урахуванням роз'яснень, наданих судам у пункті 6 постанови Пленуму Верховного Суду України «Про судову практику у справах про спадкування» від 30 травня 2008 року № 7, правило частини п'ятої статті 1224 ЦК України стосується всіх спадкоємців за законом, зокрема й тих, які відповідно до Сімейного кодексу України не були зобов'язані утримувати спадкодавця.

Безпорадним слід розуміти стан особи, зумовлений:

похилим віком;
тяжкою хворобою або каліцтвом;
коли особа вона не може самостійно забезпечити умови свого життя, потребує стороннього догляду, допомоги та піклування.

Увага! Факт ухилення особи від виконання обов'язку щодо утримання спадкодавця встановлюється судом за заявою заінтересованої особи (інших спадкоємців або територіальної громади).

Суд при вирішенні справи про усунення особи від права на спадкування повинен встановити:

- факт ухилення особи від надання спадкодавцеві допомоги;
- факт перебування спадкодавця в безпорадному стані через похилий вік, тяжку хворобу або каліцтво та потребу спадкодавця в допомозі цієї особи.

Ухилення особи від надання допомоги спадкодавцеві, який потребує допомоги, полягає в умисних діях чи бездіяльності особи, спрямованих на ухилення від обов'язку забезпечити підтримку та допомогу спадкодавцю, тобто ухилення має бути пов'язане з винною поведінкою особи, яка усвідомлювала свій обов'язок, мала можливість його виконувати, але не вчиняла таких дій.

Таким чином відповідно до ч. 5 ст. 1224 ЦК України, для задоволення позовних вимог у справах про усунення від права на спадкування має значення сукупність обставин:

- ухилення особи від надання спадкодавцеві допомоги при можливості її надання;
- перебування спадкодавця в безпорадному стані;
- потреба спадкодавця в допомозі саме цієї особи.

Березівське бюро правової допомоги